Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары **www.iz.adilet.gov.kz** сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға арналған басылымдар тізіліміне енгізілген (ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж. №894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы
Сәрпеков Р.Қ. *(Астана, Қазақстан) – (төраға)*
Абайділдинов Е.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Абызов Р.М. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Белых В.С. – *з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)*
Губин Е.П. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Борчашвили И.Ш. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Мельник Р.С. – *з.ғ.д. (Киев, Украина)*
Моисеев А.А. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Муромцев Г.И. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Рахметов С.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Малиновский В.А. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Шерубай Құрманбайұлы – *ф.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Редакциялық алқа құрамы
Құлжабаева Ж.О. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан) – (төраға)*
Азер Алиев – *PhD (Киль, Германия)*
Айымбетов М.А. – *ҚР еңбек сіңірген мәдениет қайраткері (Астана, Қазақстан)*
Байниязова З.С. – *з.ғ.к. (Саратов, Ресей)*
Елеусізова И.Қ.– *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Казиев З.Ғ.– *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Қоныс В.Т. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Куликпаева М.Ж. – *PhD (Астана, Қазақстан)*
Мұшанов Т.Е. *(Астана, Қазақстан)*
Нұрғазинов Б.Қ. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – *PhD (Қостанай, Қазақстан)*
Рахымбердин К.Х. – *з.ғ.д. (Өскемен, Қазақстан)*
Тегізбекова Ж.Ч. – *з.ғ.к. (Бішкек, Қырғызстан)*
Тілембаева Ж.О. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Журнал редакциясы
Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат және мұрағат комитетінің БАҚ есепке қою туралы куәлігі № 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы, 010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ., 8 үй
тел.: 8 (7172) 74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru, institutzakonodatelstva@gmail.com

МАЗМҰНЫ

Редакция бағанасы 8

Қазақстан Республикасы Әділет министрі М.Б. Бекетаевтың халық алдындағы есебі 11

«Жаршының» мұрағат беттері

С.К. ЫДЫРЫШЕВА Адалдықтың, парасаттылықтың және әділдіктің азаматтық құқықтың қағидалары ретіндегі рөлі (ҚР ЗИ Жаршысы, №2(18)-2010., 40-43 б.) 14

К.Қ. САБИРОВ С.К. Ыдырышеваның адалдықтың, парасаттылықтың және әділдіктің азаматтық құқықтың қағидалары ретіндегі рөлі ғылыми жарияланымына қайта оралғанда 18

Конституциялық және әкімшілік құқық

А.А. КАРАЕВ Конституциялық қауіпсіздіктің ұғымы, құрамы және мазмұны 22

Р.К. ДЖИЕМБАЕВ Азаматтардың құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетінің деңгейін арттыру проблемасы туралы 30

Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы

Ұ.Е. КУДИЯРОВА Мұрагерлік институты қалыптасуының және қазіргі кездегі қолдануының кезеңдері 38

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

А.Н. АХПАНОВ, А.Л. ХАН Жедел іздестіру шаралары мен жасырын тергеу әрекеттерінің құқықтық табиғаты мен олардың аражігін ажырату туралы 45

Р.Т. НУРТАЕВ Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің экологиялық қылмыстық құқық бұзушылықтар құрамының субъективті белгілерін реттейтін нормаларын жетілдіру проблемалары 54

Ж.О. ТІЛЕМБАЕВА, Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ Азаматтықтан айыру: заңнамалық реттеудің және жүзеге асырудың кейбір мәселелері 63

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

М.А. ШӘКЕНОВ Германия соттарының сот ісін жүргізуде прецедент сипатындағы қағидаларын қолдану тәжірибесі 70

Құқықтық мониторинг

И.Қ. ЕЛЕУСІЗОВА, Д.М. ТҰРЛЫБЕК Қазақстан Республикасының және шет елдердің заңнамасын коммерциялық, оның ішінде мемлекеттің қатысуы бар заңды тұлғаларды реттеу бөлігінде талдау 76

А.А. ДӘУЛЕТХАНОВА Автомобиль көлігінің кейбір проблемалары мен даму перспективалары 88

А.У. ҚАЛИЕВА Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің құқықтық мониторингінің кейбір мәселелері (ҚР Еңбек кодексіне талдау анықтамасының материалдары бойынша) 98

Н.М. ӘКІМОВА «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының кодексіне құқықтық мониторингінің кейбір мәселелері 108

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практикасынан

Н.М. ПРИМАШЕВ Қазақстан Республикасының Мемлекеттік елтаңбасы: стандарттық мәселелер 117

Н.Н. ИСАҚ Рухани жаңғыру аясындағы тілдің рөлі 121

Жас ғалым мінбері

К.К. САБИРОВ, А.Т. БЕКЕН Медиация адал алушы құқықтарын қорғау тәсілі ретінде 126

Р.Е. ЖАҚЫПОВ Ұлттық ғылыми кеңестер қызметінің мәселелері 133

Ә. АРЫСТАН, Г.С. ТАТЕБАЕВА Көлік экспедициясы шарты: саралау мен құқықтық реттеу проблемалары 140

Н.Б. БАГИСОВ Қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарды пайдалану саласындағы әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша қамтамасыз ету шараларын қолданудың кейбір проблемалары туралы 150
А.Е. АСАНОВ Қазақстан Республикасындағы атқарушылық іс жүргізу: проблемалар және жетілдіру жолдары 157
ҚР Заңнама институтының 25 жылдығына орай жас ғалымдар арасындағы ғылыми еңбектер бойынша байқау нәтижелері
Д.М. БІРЖАНОВА Цифрландыру процесі негізінде норма шығармашылықты демократияландырудың перспективалары 164
К.Ф. ИСАБЕКОВА Норма шығармашылықтағы цифрландыру: міндеттер мен күтілетін нәтижелер 170
А.С. МОЛДАБАЕВ Қазақстанда норма шығармашылық қызметінің мысалында Legal Tech дамуы туралы 175
А.Б. САТБАЕВА Қазақстан Республикасында Төртінші өнеркәсіптік революция міндеттерін іске асыруды заңнамалық қамтамасыз ету 180
Қ. АЛЕХАНҚЫЗЫ Қазақстан Республикасының әскери оқу орындарына әйел жынысты үміткерлер түсуінің кейбір мәселелері 186
А.М. АЙТУАРОВА Электрондық үкіметті құқықтық реттеу саласындағы шет елдер тәжірибесін қолданудың мәселелері 191

Ғылыми өмір хроникасы
Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, заңгер-ғалым Н.А. Шәйкеновке арналған естелік-аллея туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 9 маусым 196
«Құқықтың үстемдігін қамтамасыз ету: жаһандық өзгерістер аясындағы жаңа мүмкіндіктер» атты V халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 15 маусым 199
Қазақстанның жас ғалым-заңгерлер арасындағы «Заңды IQ» байқауына қатысты ақпараттық хабарлама 204
Қазақстан Республикасы Заңнама институтының ғылыми қызметкерлері арасында зерттеу жұмыстарының байқауы бойынша ақпараттық хабарлама 206
«Шетелдік субъектілердің қатысуымен әлеуметтік-еңбек қатынастары» атты VII жазғы құқықтық мектебі туралы ақпараттық хабарлама, Санкт-Петербург қ., Ресей Федерациясы, 2018 ж. 22-26 маусым 209
Моңғолияға қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 25-30 маусым, Ұлан-Батыр қ. 212
Украинаға қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 1-7 шілде, Киев қ. 216

Библиография
В.А. Карташкиннің «Права человека и принципы международного права в XXI веке» – М.: «Норма-Инфра-М» баспасы, 2018. – 148 б. монографиясына рецензия 219

Даналық ойлар 222

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на сайте **www.iz.adilet.gov.kz**
Включен в перечень изданий для публикации основных научных результатов диссертаций по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894 от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. *(Астана, Казахстан) – (председатель)*
Абайдельдинов Е.М. *– д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Абызов Р.М. *– д.ю.н. (Москва, Россия)*
Белых В.С. *– д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)*
Губин Е.П. *– д.ю.н. (Москва, Россия)*
Борчашвили И.Ш. *– д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Мельник Р.С. *– д.ю.н. (Киев, Украина)*
Моисеев А.А. *– д.ю.н. (Москва, Россия)*
Муромцев Г.И. *– д.ю.н.(Москва, Россия)*
Рахметов С.М. *– д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Малиновский В.А. *– д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Шерубай Құрманбайұлы *– д.ф.н. (Астана, Казахстан)*
Состав Редакционной коллегии
Кулжабаева Ж.О. *– к.ю.н. (Астана, Казахстан) – (председатель)*
Азер Алиев *– PhD (Киль, Германия)*
Айымбетов М.А. *– заслуженный деятель культуры РК (Астана, Казахстан)*
Байниязова З.С. *– к.ю.н. (Саратов, Россия)*
Елеусизова И.К. *– к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Казиев З.Г. *– к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Конусова В.Т. *– к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Куликпаева М.Ж. *– PhD (Астана, Казахстан)*
Мушанов Т.Е. *(Астана, Казахстан)*
Нургазинов Б.К. *– к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Нурмагамбетов Р.Г. *– PhD (Костанай, Казахстан)*
Рахимбердин К.Х. *– д.ю.н. (Усть-Каменогорск, Казахстан)*
Тегизбекова Ж.Ч. *– к.ю.н. (Бишкек, Кыргызстан)*
Тлембаева Ж.У. *– к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Редакция журнала
Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуршин К.А.

Свидетельство о постановке на учет СМИ № 11219-Ж от 15.11.2010 г. Комитета информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан (№ и дата первичной постановки на учет №6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172) 74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

СОДЕРЖАНИЕ

Колонка редакции 9

Отчет Министра юстиции Республики Казахстан Бекетаева М.Б. перед населением 11

Архивные страницы «Вестника»
С.К. ИДРЫШЕВА О роли добросовестности, разумности и справедливости как принципов гражданского права (Вестник ИЗ РК, №2(18)-2010, с. 40-43) 14
К.К. САБИРОВ Возвращаясь к научной публикации С.К. Идрышевой о роли добросовестности, разумности и справедливости как принципов гражданского права 18

Конституционное и административное право
А.А. КАРАЕВ Понятие, состав и содержание конституционной безопасности 22
Р.К. ДЖИЕМБАЕВ О проблеме повышения уровня правосознания и правовой культуры граждан 30

Гражданское и гражданско-процессуальное право
У.Е. КУДИЯРОВА Этапы становления и сегодняшнего применения института наследования 38

Уголовное право и уголовный процесс
А.Н. АХПАНОВ, А.Л. ХАН О правовой природе и разграничении оперативно-розыскных мероприятий и негласных следственных действий 45
Р.Т. НУРТАЕВ Проблемы совершенствования норм Уголовного кодекса Республики Казахстан, регулирующих субъективные признаки составов экологических уголовных правонарушений 54
Ж.У. ТЛЕМБАЕВА, Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ Лишение гражданства: некоторые вопросы законодательного регулирования и реализации 63

Международное право и сравнительное правоведение
М.А. ШАКЕНОВ Практика судов Германии по использованию правил прецедентного характера в судопроизводстве 70

Правовой мониторинг
И.К. ЕЛЕУСИЗОВА, Д.М. ТҰРЛЫБЕК Анализ законодательства Республики Казахстан и зарубежных стран в части регулирования коммерческих юридических лиц, в том числе с участием государства 76
А.А. ДАУЛЕТХАНОВА О некоторых проблемах и перспективах развития автомобильного транспорта 88
А.У. КАЛИЕВА Некоторые вопросы правового мониторинга Трудового кодекса Республики Казахстан (по материалам аналитической справки на Трудовой кодекс РК) 98
Н.М. АКИМОВА Некоторые вопросы правового мониторинга Кодекса Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» 108

Из практики законотворчества на государственном языке
Н.М. ПРИМАШЕВ Государственный герб Республики Казахстан: проблемы стандарта 117
Н.Н. ИСАҚ Роль языка в рамках программной статьи «Рухани жаңғыру» 121

Трибуна молодого ученого
К.К. САБИРОВ, А.Т. БЕКЕН Медиация как способ защиты прав добросовестного приобретателя 126

Р.Е. ЖАКУПОВ Вопросы деятельности национальных научных советов 133

А. АРЫСТАН, Г.С. ТАТЕБАЕВА Договор транспортной экспедиции: проблемы квалификации и правового регулирования 140

Н.Б. БАГИСОВ О некоторых проблемах применения мер обеспечения по делам об административных правонарушениях в области охраны окружающей среды и использования природных ресурсов 150

А.Е. АСАНОВ Исполнительное производство в Республике Казахстан: проблемы и пути совершенствования 157

Итоги конкурсов научных работ среди молодых ученых к 25-летию Института законодательства РК

Д.М. БИРЖАНОВА Перспективы демократизации нормотворчества на основе процесса цифровизации 164

К.Ф. ИСАБЕКОВА Цифровизация в нормотворчестве: задачи и ожидаемые результаты 170

А.С. МОЛДАБАЕВ О развитии Legal Tech в Казахстане на примере нормотворческой деятельности 175

А.Б. САТБАЕВА Законодательное обеспечение реализации задач четвертой промышленной революции в Республике Казахстан 180

К. АЛЕХАНҚЫЗЫ Некоторые вопросы поступления кандидатами женского пола в военные учебные заведения Республики Казахстан 186

А.М. АЙТУАРОВА Вопросы применения зарубежного опыта в области правового регулирования электронного правительства 191

Хроника научной жизни

Информационное сообщение об аллее памяти видного государственного и общественного деятеля, ученого-юриста Н.А. Шайкенова, г. Астана, 9 июня 2018 года 197

Информационное сообщение о V международной научно-практической конференции на тему «Обеспечение верховенства права: новые возможности в свете глобальных изменений», г. Астана, 15 июня 2018 года 200

Информационное сообщение по конкурсу научных работ среди молодых ученых-юристов Казахстана «Юридический IQ» 205

Информационное сообщение по конкурсу исследовательских работ среди научных сотрудников Института законодательства Республики Казахстан 207

Информационное сообщение о VII Летней правовой школе «Социально-трудовые отношения с участием иностранных субъектов», г. Санкт-Петербург, Российская Федерация, 22-26 июня 2018 г. 210

Информационное сообщение о служебной поездке в Монголию, 25-30 июня 2018 года, г. Улан-Батор 213

Информационное сообщение о служебной поездке в Украину, 1-7 июля 2018 года, г. Киев 217

Библиография

РЕЦЕНЗИЯ на монографию Карташкина В.А. «Права человека и принципы международного права в XXI веке». – М.: Изд-во «Норма-Инфра-М», 2018. - 148 с. 219

Мудрые мысли 222

Owner and publisher:
SI «Legislation Institute
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.iz.adilet.gov.kz
Included in the list of publications of basic scientific results of dissertations on legal sciences (Order CCES MES RK №894 from 05.30.2013)
Editorial Council members
Sarpekov R.K. *(Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Abyzov R.M. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*
Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Borchashvili I.Sh. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Melnik R.S. – *d.j.s. (Kiev, Ukraine)*
Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Malinovski V.A. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Sherubai Kurmanbaiuly – *d.ph.s. (Astana, Kazakhstan)*
Editorial Board members
Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*
Aiymbetov M.A. – *Honored Worker of Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakhstan)*
Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*
Eleussizova I.K.– *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Kaziyev Z.G. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Konusova V.T. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Kulikpayeva M.Zh. – *PhD (Astana, Kazakhstan)*
Mushanov T.E. *(Astana, Kazakhstan)*
Nurgazinov B.K. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Nurmagambetov R.G. – *PhD (Kostanai, Kazakhstan)*
Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)*
Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek, Kyrgyzstan)*
Tlembaeyva Zh.U. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
The editorial staff
Koltubayeva G.B.
Yermek A.B.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.
The certificate of registration of mass media №11219-G from 15.11.2010 from the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan (Number and date of primary registration №6592-Zh.07.09.2005.)
Address:
The Republic of Kazakhstan,
010000, Astana, Mangilik el pr., 8
tel .: 8 (7172) 74-02-06
fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

Editorial 10

Report of the Minister of Justice of the Republic of Kazakhstan Beketayev M.B. to the public 11

The archive pages of «Bulletin»

S.K. IDRYSHEVA On the role of good faith, reasonableness and justice as the principles of civil law (Bulletin of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, №2(18)-2010, p. 40-43) 14

K. К. SABIROV Looking back to S.K. Idrysheva's article On the role of good faith, reasonableness and justice as principles of civil law 18

Constitutional and Administrative Law

A.A. KARAYEV Definition, composition and content of constitutional security 22

R.K. DZHIEMBAYEV The issue of the increase of the level of legal awareness and legal culture of citizens 30

Civil and Civil Procedural Law

U.E. KUDIYAROVA Stages of the formation and current application of the institute of inheritance 38

Criminal law and Criminal procedure

A.N.AKHPANOV,A.L.KHAN The legal nature and the distinction between operational-search measures and secret investigative actions 45

R.T. NURTAYEV Problems of the improvement of the norms of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan regulating subjective signs of corpus delicti of ecological criminal offenses 54

Z.U. TLEMBAEVA, F.R. AKHMEJANOV Deprivation of citizenship: some issues of legislative regulation and implementation 63

International and Comparative law

M.A. SHAKENOV The practice of German courts on the use of rules of precedent nature in legal proceedings 70

Legal monitoring

I.K. ELEUSSIZOVA, D.M. TURLYBEK AAnalysis of legislation of the Republic of Kazakhstan and foreign countries in the part of regulation of commercial legal entities, including with the state participation 76

A.A. DAULETKHANOVA Problems and development prospects of automobile transport 88

A.U. KALIYEVA Some issues of legal monitoring of the Labour Code of the Republic of Kazakhstan (based on the analytical reference to the Labour Code of the Republic of Kazakhstan) 98

N.M. AKIMOVA Some issues of legal monitoring of Code "On people's health and the health system of the Republic of Kazakhstan" 108

Lawmaking practice in the official language

N.M. PRIMASHEV National emblem of the Republic of Kazakhstan: problems of the standard 117

N. N. ISSAK The role of language within the framework of programme «Rukhani zhanghyru» 121

Young scholar tribune

K.K. SABIROV, A.T. BEKEN Mediation as a way of protection of the bona fide purchaser's rights 126

R.E. ZHAKUPOV Issues of activities of the national scientific councils 133

A.B. ARYSTAN, G.S. TATEBAYEVA Freight forwarding agreement: problems of classification and legal regulation 140

N.B. BAGISOV Some problems of application of measures in cases of administrative offences in the field of environmental protection and use of natural resources 150

A.E. ASSANOV Enforcement proceedings in the Republic of Kazakhstan: problems and improvement ways 157

The results of competitions of scientific works among young scientists due to the 25th anniversary of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

D.M. BIRZHANOVA Prospects for the democratization of rulemaking based on the digitalization process 164

K.F. ISABEKOVA Digitalization in norm-setting: objectives and expected outcomes 170

A.S. MOLDABAYEV The development of the Lega lTech in Kazakhstan in the sphere of legislative activity 175

A.B. SATBAYEVA Legislative support for the implementation of the Fourth Industrial Revolution in the Republic of Kazakhstan 180

К. ALEKHANKYZY Some questions of admission of female candidates to military educational institutions of the Republic of Kazakhstan 186

A.M. AITUAROVA Issues of application of foreign experience in the field of legal regulation of e-government 191

The Chronicle of Scientific Life

Information note on the alley of memory of a prominent state and public figure, a legal researcher N.A. Shaikenov, Astana, June 9, 2018 198

Information note on the Fifth International Scientific-Practical Conference «Ensuring the Rule of Law: New Opportunities in the context of Global Change», Astana, June 15, 2018 202

Information note on the competition of scientific works among young legal scientists of Kazakhstan «Legal IQ» 205

Information note on the competition of research works among research fellows of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan 208

Information note on the Seventh Summer school of law «Social and labour relations with the participation of foreign entities», Saint Petersburg, June 22 - 26, 2018 211

Information note on a business trip to Mongolia, Ulaanbator, June 25-30, 2018 214

Information note on a business trip to Ukraine, Kyiv, July 1-4, 2018 218

Bibliography

REVIEW on V.A. Kartashkin's monograph "Human rights and the principles of international law in the XXI century". – M.: Publishing house «Норма-Инфра-М», 2018. - 148 p. 219

Wise thoughts 222

УДК 347.6

МҰРАГЕРЛІК ИНСТИТУТЫ ҚАЛЫПТАСУЫНЫҢ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ҚОЛДАНУЫНЫҢ КЕЗЕҢДЕРІ

Улбала Ерзатовна Кудиярова
«КАЗГЮУ Университеті» АҚ, азаматтық, кәсіпкерлік және азаматтық іс жүргізу құқығы кафедрасының доценті,з.ғ.к., Астана қ., Қазақстан Республикасы;
e-mail:y_kudiyarova@kazguu.kz

Түйін сөздер: *мұрагерлік құқық; мұраны қабылдау; мұраны қабылдау тәсілдері; мұраны қабылдау құқығының ауысуы (мұрагерлік трансмиссия); ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік; мұраға құқық туралы куәлік беру.*

Аннотация. *Мұрагерлік құқықтық қатынастың шешуші кезеңдерінің бірі – мұраны қабылдау. Қайтыс болған азамат мүлкінің (мұра қалдырушы) құқықтары мен міндеттерінің мұрагерге ауысуы. Осының нәтижесінде мұрагер мұра мүлкінің меншік иесі болып табылады. Мақалада мұраны алудың тәсілдерінің даму тарихына, соның ішінде Кеңес Одағы тұсында мұраны қабылдау институтының қалыптасу, осы зерттеуге қатысты ғалымдардың пікірлері, тәжірибеде кездесетін мәселелер және қазіргі кездегі қолданыстағы ережелер қарастырылған. Мұраны қабылдау институтына қатысты Отандық заңнамадағы өзгерістер, 1999 жылғы 1 шілде мен 2007 жылғы 3 ақпан аралығында қайтыс болған тұлғаның мұрагерлері, алты айдың ішінде нотариусқа мұраны қабылдау туралы арыз беру міндетті болмағаны және оның салдары туралы мәселелер қарастырылған. Және 2007 жылғы 3 ақпаннан кейін мұраны қабылдау ережелеріне өзгерістер енгенін, яғни мұра ашылған жағдай қолданыстағы ҚР АК талаптарына сәйкес мұра қалдырушы қайтыс болғаннан кейін алты ай ішінде мұрагерлер міндетті түрде нотариалдық кеңсеге мұраны қабылдау не одан мұраны қабылдаудан бас тарту туралы арыз беруі мәселелері айтылады. Мұра қалдырушының мүлкін мұрагерлері қабылдамаған, не мұрагерлері болмаған және т.б. жағдайда, иесіз қалған мүлікті қорғау және оны басқаруға қатысты мәселелер айтылады. Мұраны қабылдау құқығының ауысуы (мұрагерлік трансмиссия) мен ұсыну құқығы бойынша мұрагерліктің айырмашылығы көрсетілген. Мұрагерлердің мұраны қабылдау тәсілдері бойынша мұраға құқық туралы куәлік беру процестері жүйелі түрде талданған.*

ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ И СЕГОДНЯШНЕГО ПРИМЕНЕНИЯ ИНСТИТУТА НАСЛЕДОВАНИЯ

Кудиярова Улбала Ерзатовна
Доцент кафедры гражданского, предпринимательского и гражданско-процессуального права АО «Университет КАЗГЮУ» к.ю.н., г. Астана, Республика Казахстан;
e-mail:y_kudiyarova@kazguu.kz

Ключевые слова: *наследственное право; приобретение наследства; способы принятия наследства; переход права на принятие наследства (наследственная трансмиссия); выдача свидетельства о праве на наследство.*

Аннотация. *Одним из ключевых этапов наследственного правоотношения является принятие наследства. Его суть заключается в переходе прав и обязанностей наследодателя к наследнику. В результате этого наследник признается собственником наследственного имущества. В статье рассмотрена история развития способов получения наследства, в том числе создание института наследования в Советском Союзе, а также положения, действующие в данной сфере в настоящее время. Изменения в отечественном законодательстве, имевшие место относительно института наследования в период с 1 июля 1999 года по 3 февраля 2007 года, были рассмотрены в данной статье. Например, согласно ранее действовавшим правилам, наследники умершего не были обязаны подавать заявку на наследство в течение шести месяцев. Однако после 3 февраля 2007 года были внесены изменения в правила наследования,*

т.е. теперь в течение шести месяцев после смерти наследника, наследникам будет необходимо подать заявку на отказ или принятия наследства в нотариальную контору. К тому же, с целью защиты и управления заброшенными имуществами, этими изменениями были затронуты вопросы, когда наследники не приняли наследство, или имеет место отсутствие наследников. Проанализированы отличия перехода права на принятие наследства (наследственная трансмиссия) от наследования по праву представления. В контексте освещения способов принятия наследства на системной основе рассмотрено процесс выдачи свидетельства о праве на наследство.

STAGES OF THE FORMATION AND CURRENT APPLICATION OF THE INSTITUTE OF INHERITANCE

Kudiyarova Ulbala Erzatovna
The senior lecturer of chair of civil, enterprise and civil procedural law JSC «University of KazGYuU» Ph.D., Astana, Republic of Kazakhstan;
e-mail: y_kudiyarova@kazguu.kz

Keywords: *hereditary right; acquisition of inheritance; methods of acceptance of inheritance; transfer of right to inheritance (hereditary transmission); issue of certificate of right to inheritance.*

Abstract. *One of the key stages of the hereditary relationship is the acceptance of inheritance. Its essence lies in the transfer of the rights and duties of the testator to the heir. As a result, the heir is recognized as the owner of the hereditary property. The article considers the history of the development of methods for obtaining inheritance, including the creation of an institution of inheritance in the Soviet Union, as well as the provisions that are currently in force in this sphere. Changes in domestic legislation relating to the institution of inheritance between July 1, 1999 and February 3, 2007, were reviewed. The heirs of the deceased were not required to file an application for inheritance within six months. After February 3, 2007, changes were made in the rules of inheritance, i.e. within six months after the death of the heir in accordance with the requirements of the current Civil Code, the heirs will need to file an application for a refusal or acceptance of the inheritance in the notary office. It also talks about issues when the heirs did not accept the inheritance, or do not have heirs, etc., relating to the protection and management of abandoned property. The article presents the analysis of differences in the transition of the right to inheritance (hereditary transmission) from inheritance by the right of representation. The process of issuing a certificate of the right to inheritance was investigated in the context of the coverage of ways to adopt inheritance on a systematic basis.*

Мұрагерлік құқықтық қатынаста мұра қалдырушының құқықтары мен міндеттерінің мұрагерлерге ауысуын жүзеге асатын кезеңі – мұраны қабылдау деп түсінуге болады. ҚР АК мұраны алу институты мұраны алудың шарттары мен тәртібін егжей-тегжей анықтаған деп айтуға болады.

Мұраны қабылдау – мұрадан бас тарту сияқты біржақты мәміле. Яғни, мұраға шақырылған тұлғалар, бірақ әлі мұра мүлкіне заңды ие болмаған тұлғалар, мүмкін болатын мұрагерлер.Мұрагер мұра қалдырушының тірі кезінде тиесілі болған құқықтарына ие болады. Мұраға ие болған тұлға мұра қалдырушының заңды мирасқоры болып табылады.

Тарихқа үңілетін болсақ, бұрынғы Қазақ КСР-нің АК-нің 542 бабы мұраны қабылдау деп аталған. Қазақ КСР-нің АК-не сәйкес, мұраны алу төмендегі екі тәсілдің бірімен жүзеге асқан:

1) формальды, яғни нотариусқа мұраны алу туралы арызды беру жолымен;

2) шын мәнінде, яғни мұрагерлік мүлікке ие болу және оны басқаруға қатысты кез-келген әрекеттер жасау құқығына ие болу жолымен.

Бұл тұрғыда профессор А.Г. Диденкомен келісуге болады. Ол өз мақаласында мұраны алу мен мұраны қабылдау туралы екі терминологияны зерттеп көрсетеді [1].

Жалпы мұраны қабылдау біржақты келісім, яғни мұрагерлер мұрагерлік мүлік алуға өз еріктерін білдіреді, деп көрсетеді. Сонымен қатар, Отандық заңнама бойынша, мұраны қабылдауда заң бойынша мұрагерлер мұрагерлік құқықтық қатынаста ешқандай да мәміле жасамайтынын қоса айтқан. Мұрагерлік мүліктік қатынас мәміле негізінде емес, заңды факт күйінде – мұрагер статусы негізінде пайда болды. Бұл факт, факт-оқиға негізінде – мұра қалдырушының қайтыс болуы салдарынан пайда болады, алайда ол оқиға да, әре-

кет болып табылмайды деп тұжырымдайды. Ол сондықтан да болар, мұраны алу туралы фактіні белгілеу туралы істер сот тәжірибесінде заңға сәйкес келмейді, осыған орай көптеген кикілжің жағдайлар туындап жатады.

ҚР АК 1072 бабына сәйкес, яғни мұраны қабылдау:1) мұрагер мұраны алу үшін оны қабылдауға тиіс.

Иесіз қалған мүлікті алу үшін (ҚР-ның АК-нің 1083 бабы) мұраны қабылдау талап етілмейді.

2) мұрагердің мұраның бір бөлігін қабылдағаны өзіне тиесілі барлық мұраны қабылдағанын білдіреді.

Мұрагер бір мезгілде бірнеше негіздер бойынша мұра алуға шақырған кезде мұрагер осы негіздердің бірі бойынша, оның бірнешеуі бойынша немесе барлық негіздер бойынша өзіне тиесілі мұраны қабылдай алады.

Мұраны шартпен немесе ескертпелермен қабылдауға жол берілмейді.

Мұраны бір немесе бірнеше мұрагердің қабылдағаны мұраны қалған мұрагерлердің қабылдағанын білдірмейді.

Қабылдаған мұра, оны іс жүзінде қабылдаған уақытқа қарамастан, сондай-ақ мұрагердің мұраға қалдырған мүлікке құқығы мемлекеттік тіркелуге тиісті болғанда, мұндай құқықтың мемлекеттік тіркелген кезіне қарамастан, мұраның ашылған күнінен бастап мұрагерге тиесілі деп танылады.

Егер осы бапты талдайтын болсақ, мұра қалдырушының мұрагері болып табылатын тұлғалар, мұра қалдырушының соңғы тұрғылықты жері бойынша, нотариусқа барып мұраны қабылдау туралы арыз жазуға міндетті, дегенді білдіреді. Келесі жағдайда, мұра қалдырушының тұрғылықты жері бойынша мұра ашылған кезде, мұра қалдырушының мұрагері болмаған кезде, не мұрагері мұра мүлкінен бас тартса, не мүмкін болатын мұрагер сот шешімі негізінде лайықсыз деп танылса мүлік иесіз деп танылып, мұра ашылған жер бойынша коммуналдық меншікке өтеді.

Аталмыш баптың 2 тармағын талдайтын болсақ, мысалы мұра қалдырушының мұра массасы үй мен көліктен тұрса, мұрагер тек көлікті ғана аламын демейді екен, ол бүкіл мұра мүлкінқабылдады деп есептеледі.

ҚР АК 1072-1 бап мұраны қабылдау тәсілдері:

1) Мұраны қабылдау туралы мұра ашылған жердегі нотариусқа немесе заңға сәйкес мұра алу құқығы туралы куәлікті беруге уәкілетті лауазымды адамға мұрагердің мұраны қабылдау туралы өтінішін не мұрагердің мұраға құқық туралы куәлік беру туралы өтінішін беру арқылы жүзеге асырылады.

Егер мұрагердің өтінішін нотариусқа басқа адам берсе немесе ол пошта арқылы жіберілсе, өтініштегі мұрагердің қолын нотариус, нотариат әрекеттерін жасауға уәкілетті лауазымды адам (ҚР-ның АК-нің 1051 бабының 5 тармағы) немесе ҚР-ның АК-нің 167 бабының 3 тармағына сәйкес сенімхатты куәландыруға уәкілетті адам куәландыруға тиіс.

Егер сенімхатта мұраны алуға өкілеттік арнайы көзделсе, мұраны өкіл арқылы қабылдау мүмкін болады. Заңды өкілдің мұраны қабылдауы үшін сенімхат талап етілмейді.

Бұл жағдайда, мұрагер мұраны қабылдау үшін тек нотариусқа ғана емес, сонымен қатар мұра алу құқығы туралы куәлікті беруге уәкілетті лауазымды адам да қабылдауға құқылы.

Егер мұрагер мұрагерлікті іс жүзінде қабылдағанын куәландыратын іс-әрекеттер жасаған болса, атап айтқанда, мұрагер:

1) мұраға алынған мүлікті иеленуге немесе басқаруға кірісce;

2) мұраға алынған мүлікті сақтау, оны қол сұғудан немесе үшінші тұлғалардың талаптарынан қорғау жөнінде шаралар қабылдаса;

3) мұраға алынған мүлікті ұстау шығындарын өз есебінен жүргізсе;

4) өз есебінен мұра қалдырушының қарыздарын төлеген немесе мұра қалдырушыға тиесілі ақшаны үшінші тұлғалардан алған болса, өзгеше дәлелденгенге дейін мұрагер мұраны қабылдады деп танылады.

ҚР-ның АК-нің 1072 бабына сәйкес мұралық мүлікті иелену үшін мұраны қабылдау керек. Бұрынғы Қазақ КСР-нің АК-сі қолданыста болған кезде (1999 жылғы 1 шілдеге дейін) мұралық құқықтарды мұра қалдырушы адам қайтыс болғаннан кейін алты ай өткеннен кейін кез келген уақытта рәсімдеу мүмкіндігі болатын. Қазір ол тәртіп қолданыстан шықты. Егер мұра қалдырушы адам 1999 жылғы 1 шілде мен 2007 жылғы 3 ақпан аралығында қайтыс болса, алты айдың ішінде нотариусқа мұраны қабылдау туралы арыз беру міндетті емес. Ол арызды мұра ашылғаннан соң алты ай өткеннен кейін де, бірнеше жыл өткеннен кейін де беруге болатын, тіпі қазірде беруге болады. Өйткені осы кезеңде ешқандай мерзімдер белгіленген жоқ болатын. Егер мұра 2007 жылғы 3 ақпаннан кейін ашылса, жағдай басқаша болатын. Қолданыстағы ҚР АК талаптарына сәйкес мұра қалдырушы қайтыс болғаннан кейін алты ай ішінде мұрагерлер міндетті түрде нотариалдық кеңсеге мұраны қабылдау немесе мұраны қабылдаудан бас тарту туралы арыз берулері керек.

ҚР АК 1072-3 бойынша яғни, белгіленген мерзімінің аяқталуына қарай мұраны қабылдау:

Егер мұрагер мұраны қабылдау үшін белгіленген мерзімді (ҚР АК 1072-2 бабы) дәлелді себептер бойынша өткізіп алған болса және мұраны қабылдау үшін белгіленген мерзімді

өткізіп алған мұрагер бұл мерзімді өткізу себептері жойылғаннан кейін алты айдың ішінде сотқа жүгінген жағдайда осы мерзімді өткізіп алған мұрагердің өтініші бойынша сот бұл мерзімді қалпына келтіре алады және мұрагер мұраны қабылдады деп тани алады.

Мұрагер мұраны қабылдады деп танылған кезде сот барлық мұрагерлердің мұрагерлік мүліктегі үлестерін анықтайды және қажет болған жағдайда жаңа мұрагердің мұрадан өзіне тиесілі үлесін алу құқығын қорғау жөнінде шаралар белгілейді. Бұған дейін берілген мұраға құқық туралы куәліктерді сот жарамсыз деп таниды.

ҚР АК 1072-4 бабы бойынша яғни, мұраны қабылдау құқығының ауысуы (мұрагерлік трансмиссия):

Егер заң бойынша немесе өсиет бойынша мұрагер мұраны ҚР-ның АК-нің 1072-2 бабында белгіленген мерзімде қабылдап үлгермей, мұра ашылғаннан кейін қайтыс болса, онда мұраның оған тиесілі үлесін қабылдау құқығы оның мұрагерлеріне ауысады.

Қайтыс болған мұрагердің осы құқығын оның мұрагерлері мұраны қабылдауға арналған мерзімнің қалған бөлігі ішінде жалпы негіздерде жүзеге асырыла алады.

Егер мерзімнің қалған бөлігі үш айдан аз болса, ол үш айға дейін ұзартылады.

Мұраны қабылдау үшін белгіленген мерзім аяқталғаннан кейін, егер сот қайтыс болған мұрагердің мұрагерлерінің осы мерзімді өткізіп алу себептерін дәлелді деп тапса, онда сот оларды ҚР АК 1072-3 бабына сәйкес мұраны қабылдады деп тануы мүмкін.

Осы жерде ұсыну құқығы бойынша мұрагерлікпен мұрагерлік трансмиссияның ара-жігін ажырататын болсақ, мұрагерлік трансмиссия, біріншіден мұра ашылғаннан кейін мүмкін болатын мұрагер мұраны қабылдап үлгермесе, оның мұрагерлері ала алады және екінші жағдай өсиет бойынша да, заңды мұрагерлік бойынша да мұраны қабылдап үлгермей қайтыс болған мұрагердің мұрагерлері қабылдай алады. Ал, ұсыну құқығы, біріншіден тек заңды мұрагерлік бойынша, екіншіден мұра ашылғанға дейін, үшіншіден не болмаса мұра қалдырушымен бір мезгілде қайтыс болған мүмкін болатын мұрагердің тиісті ұрпақтарына мұра өтеді.

Мұраны қабылдау аталған тәсілдің қай-қайсысымен болмасын, мұра ашылғаннан кейін алты ай мерзім ішінде жүзеге асуы керек.

Ал, қазіргі ҚРАК 1072 бабына сәйкес, егер мұрагер мұрадан бас тартпаса (ҚР АК 1074 бабы), мұрагерлік құқығынан айырылмаса (ҚР АК 1045 бабы) және оны мұрагер етіп тағайындау туралы өсиеттік өкімді жарамсыз деп танудың салдарынан мұрагерлік құқығын жоғалтпаса (ҚР АК 1056 бабы), ол мұра ашылған уақыттан бастап өзіне тиесілі мұраға немесе оның бір бөлігіне (үлесіне) құқық алады.

Мұраны алу кезінде мұрагерлердің бір-бірінің келісімі қажет емес. Кез келген мұрагер деп танылған тұлға, егер заңда өзгеше туындамаса, мұраны қабылдауға құқылы.

ҚР АК бұрынғы Қазақ КСР АК қарағанда әмбебап құқық мирасқрорлық талаптарын қарастырған.Яғни, мұра қалдырушы қайтыс болғаннан кейін мұрагер алты ай мерзім асқаннан кейін кез келген уақытта мұрагерлікке құқық туралы куәлікті алады деген сөз.

Осы жерде аздаған келеңсіз жағдайлар туындайды. Мұрагер адал болып табылса, ал егер олай болмаса? ҚР АК 1073 бабына сәйкес, мұра ашылған жер бойынша нотариус мұрагердің өтінішімен оған мұрагерлікке құқық туралы куәлік беруге міндетті. Мұра алу барысында мұрагерлік құқықтық қатынастарға қатысушылардың нақты құқығы мен міндеті мұра ашылғанға дейін және мұра алғаннан кейін жүзеге асады. Өсиет бойынша немесе заңды мұрагерлердің барлығы немесе жұбайының ортақ бірлескен мүлкінң жартысына ие болатын зайыбының немесе міндетті үлеске құқығы бар мұрагерлерінің өсиет бойынша немесе заңды мұрагерлік бойынша мұраға құқық туралы куәлікті алу үшін барлық қажетті құжаттарды дайындап келетініне кім кепіл? Тәжірибеде, мұраға құқық туралы куәлікті жою туралы даулар сотта жиі кездеседі. Бұл даулар әсіресе, мұра қалдырушының ортақ бірлескен мүлкінің жартысына ие болатын зайыбының құқығының келісімінсіз мұраға құқық туралы куәлікті берумен байланысты. Әрине, мұраға құқық туралы куәлікті беруде мұра қалдырушының зайыбының келісімі міндетті емес. Мұрагерлер арасында осы сияқты түсініспеушіліктер көп кездеседі.

Мысалы, И.П. Блонская мұраны қабылдауды заңды деп тану туралы Алматы қаласының Алмалы аудандық сотына талап арыз жазады.

П.В. Рябова 1909-шы жылы туылған, 04.11.1953-ші жылы сатып алу сату шарты негізінде Мұқанова көшесіндегі 158/208-21 тұрғын үйдің иесі болып табылады. П.В.Рябова арызданушының әкесі жағынан әжесі болып табылады. П.В.Рябова 22.05.1986-шы жылы қайтыс болады. Бұл туралы АХАЖ кітабында №402-ші санмен тіркелген. П.В. Рябова қайтыс болғаннан соң, өсиет бойынша мұрагерлік негізінде мұра ашылады. Ол өсиетті екі баласының пайдасына жазған. Бірі арызданушының әкесі Э.М. Рябовка, ал екінші арызданушының көкесі В.М. Рябовка. Өсиет бойынша екі мұрагер де мұраны қабылдауға байланысты ешқандай құжат дайындамайды. Оған себеп арызданушы 1975-ші жылдан бастап әжесі мен бірге сол үйде

тұрған және сол үйді таза ұстау шығындарын және тағы басқаларын төлеп отырған және сол үйде тіркелген.Өсиет бойынша мұрагерлер Э.М. Рябов 16.08.1993-ші жылы, ал В.М. Рябов 08.01.1994-ші жылы қайтыс болады.И.П. Блонская әкесі мен көкесінен кейінгі жалғыз заңды мұрагер болып қалады, алайда әкесі мен көкесі мұраға құқық туралы куәлік алмаған.И.П. Блонская мұраны қабылдау фактісін белгілеу туралы сотқа талап арыз жазады.

Куәгер Ж.А. Сағындықованың, сөзімен шын мәнінде И.П. Блонскаяның 1975-ші жылдан бастап әжесі мен бірге сол үйде тұрғаны және сол үйді таза ұстау шығындарын және тағы басқаларын төлеп отырғаны дәлелденеді.

Сот ҚР-ның АІЖК-нің 290, 294 баптарын басшылыққа ала отырып, И.П. Блонскаяның арызын қанағаттандырады.[1]

Мұрагерлікке құқық туралы куәлік мұра ашылған күннен бастап 6 ай өткеннен кейін беріледі.Мұрагерлік құқық туралы куәлік беру тәртібіне тоқталсақ, мұраға құқық туралы куәлік ҚР АК ережелері мен Нотариат туралы заңға сәйкес мұраны қабылдаған мұрагерлерге беріледі.

Нотариус мұра ашылған орын бойынша ҚР-ның заңдарына сәйкес мұрагердің мұрадан бас тартуы немесе оған құқық туралы куәлік беру туралы өтінішті жазбаша нысанда қабылдайды.«Нотариат» туралы ҚР-ның Заңының 69 бабына сәйкес, мұрагерлердің жазбаша өтініші бойынша мұра ашылған жердегі нотариус мұраға құқық туралы куәлік береді.«Нотариат қызметі» туралы ҚР-ның Заңында заң бойынша мұраға құқық туралы куәлікті беру шарттары мен өсиет бойынша мұраға құқық туралы куәлікті беру шарттары қарастырылған.

Мұраға құқық туралы куәлік барлық мұрагерлерге, олардың қалаулары бойынша, бір немесе әрқайсысына жеке-жеке беріледі.

Нотариус қорғаншылықта немесе қамқоршылықта жүрген, кәмелетке толмаған, немесе іс-әрекетке қабілетсіз мұрагердің атына мұраға құқық туралы куәлік берілгені жөнінде оның мүліктік мүддесін қорғау үшін мұрагерлердің тұрған жеріндегі қорғаншылық және қамқоршылық органдарына хабарлайды.

Нотариус заң бойынша мұраға құқық туралы куәлік берген кезде тиісті айғақтарды талап ету арқылы мұра қалдырушының қайтыс болу фактісін, мұраның ашылған уақыты мен жерін, мұраға құқық туралы куәліктің берілуі жөнінде өтініш жазған тұлғаны заң бойынша мұраны қабылдау үшін негіз болып табылатын қатынастардың болуын, мұралық мүліктің құрамы мен тұрған орнын тексереді.

Егер заң бойынша бір немесе бірнеше мұрагердің мұраны қабылдау үшін негіз болып табылатын айғақтарды табыс етуге мүмкіндігі болмаған жағдайда немесе олар мұраны алған жағдайда және мұндай айғақтарды табыс еткен басқа мұрагердің бәрінің келісімімен мұраға құқық туралы куәлікке енгізілуі мүмкін.

Заң бойынша мұраға құқық туралы куәлікті беру шарттарынан өсиет бойынша мұраға құқық туралы куәлікті беру шарттарының айырмашылығы, өсиет бойынша мұраға құқық туралы куәлікті беруде нотариус, мұрадағы міндетті үлеске құқығы бар тұлғалар тобын анықтайды.

Мұрагерлік құқық туралы куәлікті алу мұрагердің міндетті емес, құқығы болып табылады.

Құқықтық қатынаста мұраның ашылу фактісінен мұраны қабылдау бойынша қатынастардың өзгешелігі ереже бойынша қысқа мерзімде жүреді, яғни бұл шын мәнінде мұрагердің мұралық мүлікке ие болу уақыты немесе мұрагердің нотариусқа мұраны қабылдау туралы арыздың берген кезі үшін қажет. Осыған орай, Ю.С. Антимонов пен К.А. Граве бұл құқықтық қатынастың мұрагер үшін мұра ашылғаннан кейін пайда болатынын айтқан [2, 104 б].

Мұраны қабылдағаннан соң мұрагер мұраны қабылдады деп есептеледі және мұраны қорғау шаралары тікелей тоқтатылған деп саналады. Мұраны қабылдағаннан соң мұрагер өзге де құқықтық қатынастың субъектісі болып табылады. Меншік қатынасында және міндеттемелік құқықтық қатынаста мұрагерге мұрагерлікке құқық туралы куәліктің берілуі құқықтық қатынастың пайда болғанын куәландырады, бірақ мұрагердің қабылдап алғаны туралы факт құқықтықактілерде және заң әдебиеттерінде мұрагерлік атаулармен (мұралық масса, мұраның құрамы, мұра мирасқорының объектісі) көрсетіледі.

Мұраны қабылдау, кейде мұрагерлік құқыққа енуді білдіреді. Бірақ, бұл нақты олай емес және бұл шын мәнінде мұрагердің барлық құқықтық жағдайларды қабылдауын, мұра қалдырушының тірі кезіндегі құқықтық қатынастардың жиынтықтарына қатысқандығын (жеке өміріне тығыз байланыстылықты қоспағанда) білдіреді.Мұра қабылдау бұл мұра қалдырушының мұрагерге субъективтік құқықтық ауысуы.

Мұраның ашылуы мен мұраны қабылдау дербес құқықтық қатынас па, әлде біржақты құқықтық қатынас па деген қарама-қайшы пікірлер туады. Римдік құқық мұраны қабыл-

[1] *Архив Алмалы аудандық сот. -№ 2. 1253/03 іс.*

дау сияқты актіні қажет деп білді. Континентальды Европа мемлекеттерінің заңдарында аталмыш акт, соның ішінде мұраны қабылдау мұрагерлік мирасқордың дәрежесіне қажет деп қарастырылмаған [2], алайда қайтыс болған соңғы мұра қалдырушының құқығы мұрагерге ауысатынын нақты көрсеткен [3].

Қазақ КСР АК мұрагерлікті және оны қабылдаудың актісіз мұрагерлерге ауысуына рұқсат етілген, соның өзінде мұрагерлерді «қатысушылар» мен «қатыспағандар» деп бөлген. Бірінші топтағыларды мұраны қабылдаған деп санаған (егер де олар мұра қалдырушы қайтыс болғаннан кейін үш айдың ішінде бас турту туралы арыз жазбаса), ал екіншілері мұраны қабылдауға келісім беруге тиіс, олай болмаса олар мұрагерліктен шеттетілген деп түсіндірілген. Бұл жөнінде В.И. Серебровский мұндай бөлуді (мұрагерлерді қатысқан және қатыспаған деп бөлудің нақты емес жөнінде) өзгерту керектігін және мұраны алуда жалпы тәртіп орнатуды ұсынған [4, 152 б].

Мұраны қабылдау үшін мерзімді қалпына келтіру және мұрагерді мұраны қабылдаған деп тану туралы арыз мұрагерлік мүліктің немесе оның негізгі бөлігінің орналасқан орны бойынша сотта талап қою бойынша іс жүргізу тәртібімен мұраны қабылдаған басқа мұрагерлердің қатысуымен қаралады. Осындай мұрагерлер болмаған жағдайда мұраның ашылған орны бойынша коммуналдық меншікті басқаруға өкілетті орган іске қатысуға тартылады, себебі иесіз қалған мүлікті алу үшін мұраны қабылдау талап етілмейді.

Арыз қанағаттандырылған жағдайда сот шешімнің қарар бөлігінде мерзімнің қалпына келтірілгендігі және мұрагердің мұраны қабылдағаны танылғандығы көрсетіледі, сондай-ақ нотариус берген мұра алу құқығы туралы куәлік бар болған кезде барлық мұрагерлердің үлесін белгілейді тіркеу органдарына мұра қалдырушының мүлкіне мұрагердің құқығын тіркеуді міндеттеп, мұра алу құқығы туралы куәлікті жарамсыз деп таниды. Қажет болған жағдайда сот АПК-нің 156 және 245 баптарына сәйкес жаңа мұрагердің мұраның оған тиесілі үлесін алу құқығын қорғау жөнінде шаралар қолдануға тиіс[3].

ҚР АК1083 бабына сәйкес, иесіз қалған мүлікті қорғау және оны басқару ҚР-ның АК-нің 1071 бабына сәйкес жүзеге асырылады.

Мұралық мүліктің мемлекеттің меншігіне өтуін ғылымда иесіз мүлік ретінде қарастырады. Мұралық мүлік мемлекеттік меншікке мына аталған жағдайларда өтеді:

1) мұра қабылдаудан бас тартса;

2) мұрагерлер лайықсыз деп танылса.

Бұл жағдайда егер иесіз мүлік мемлекетке өтсе, онда нотариалдық куәліктің иесіз мүлкі туралы алу негізінде жүзеге асуы тиіс. Куәлік қаржы органдарының нотариалдық мекемелерге өтініш жасауымен алынады, ол заңда көрсетілген мұраның ашылған күнінен алты айға дейінгі мерзімге дейін созылуы тиіс. Сонымен қатар, оның кері күші болуы мүмкін, сондықтан мемлекеттік меншік мұраның ашылған мерзімінен басталуы керек.

ҚР 2004 жылғы 10 наурыздағы Заңымен бекітілген Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы Кишинев конвенциясыға қатысушы мемлекеттер үшін заңдық күші бар аталмыш конвенцияның 51 бабына сәйкес жылжымалы мүлікті мұраға қалдыру туралы істер бойынша істі аумағында қайтыс болу сәтінде мұра қалдырушының тұрғылықты жері болған Уағдаласушы Тараптың уәкілетті мекемелері жүргізуге құзыретті. Бұл заңдарды қысқаша қорытындылайтын болсақ, мұра қалдырушының соңғы тұрақты мекен-жайы Уағдаласушы Тараптың заңдары бойынша айқындалады[4].

Жылжымайтын мүлікке мұрагерлік құқықты аумағында осы мүлік орналасқан Уағдаласушы Тараптың заңдары айқындайды.

Егер уағдаласушы Тараптың заңдары бойынша мұрагерлік мүлік мирас ретінде (заң бойынша мемлекет мирасқор болатын) мемлекет меншігіне ауысатын болса, онда жылжымалы мұрагерлік мүлік мұра қалдырушы қайтыс болар сәтінде сол елдің азаматы болған Уағдаласушы Тарапқа ауысады, ал жылжымайтын мұрагерлік мүлік аумағында орналасқан Уағдаласушы Тарапқа ауысады.

Өсиеттің жасауға және оны бұзуға қатысты адамның әрекет қабілеттілігі, сондай-ақ өсиеттің түрі мен оны жою актісі мұра қалдырушының акт жасау сәтінде тұрақты мекен-жайы болған Уағдаласушы Тараптың заңдары бойынша айқындалады.

Жасалған өсиеттер немесе олардың жойылуы, сондай-ақ егер аумағында олар жа-

---

[2] *Разъяснения III отдела НКЮ НКВД от 11 апреля 1924 г. // Гражданский кодекс РСФСР 1922 г. с постатейно-систематизированными материалами. – М., 1928. -Изд. 3. № 521. - 120 с.*

[3] *СоттардыңмұрагерліктуралызаңнаманықолдануыныңкейбірмәселелерітуралыҚазақстанРеспубликасыныңЖоғарғыСотының 2009 жылғы 29 маусымындағы № 5 Нормативтікқаулысыhttp://adilet.zan.kz/kaz/docs/P09000005S*

[4] *Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер жөніндегі өзара құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 10 наурыздағы Заңы № 531 Заңы. http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z040000531*

салған Уағдаласушы Тараптың заңдарымен көзделген нысаны сақталған болса, жарамды болып табылады.

Сонымен, мұраның ашылу мезгілінен бастап, мұра қалдырушының мұрагерлерін, мұра массасын анықтайды, сондай-ақ бірге қажет болған жағдайда мұраны қорғау шаралары анықталады.

Азаматтың қайтыс болуына байланысты оған тиесілі болған мүліктер иесіз қалмайды. Мұра қалдырушының қайтыс болуына байланысты қолданылуы тоқтамайтын құқықтары мен міндеттері әрі қарай жалпы ереже негізінде қорғалады. Қайтыс болған азаматтың мүлкі өсиет бойынша мұрагерге немесе заңды мұрагерлерге, егер де аталған екі негіздегі мұрагерлер жоқ болған ретте заңды негіздерге сәйкес мемлекетке ауысады. Мұра ашылған уақытта мұрагерлікке шақырылған нақты тұлғалардың мұрагерлік құқығы пайда болады (өсиет бойынша және (немесе) заңды мұрагерлік бойынша). Аталмыш тұлғалардың мұрагерлік мүлікке құқығы мұраны қабылдау кезінде пайда болады. Әдетте, мұраның ашылу уақыты мен мұраны қабылдау арасында белгілі бір уақыт өтеді. Осы уақыт аралығында мұрагерлік мүлікке қауіп төнуі мүмкін. Яғни, мүліктің ұрлануы, мүліктердің толығымен немесе жартылай бүлінуі және тағы басқалар. Осындай жағдайларда, яғни қауіптің мұндай түрлері туындағанда мұраны қорғау және оны басқару шаралары пайда болады.

Мұраны қорғау және оны заң бойынша мұрагерлік кезінде басқару ҚР АК 1071 бабына сәйкес, мүліктің бір бөлігі өсиет бойынша мұраға қалдырылған жағдайда мұра қалдырушы тағайындаған өсиетті орындаушы мұраның заң бойыншамұрагерлік тәртібімен ауысатын бөлігін де қоса алғанда, барлық мұраны қорғауды және оны басқаруды жүзеге асырады.

Егер заң бойынша мұрагерлер мұраның заң бойынша мұрагерлік тәртібімен ауысатын бөлігіне қатысты көрсетілген міндеттерді атқару үшін мұраны сенімгерлікпен басқарушыны тағайындауды талап етпес, тұтас алғанда бүкіл мұраны қорғау және оны басқару жөніндегі міндеттерді ҚР-ның АК-нің 1059 бабына сәйкес, өсиет бойынша мұрагерлер немесе сот тағайындаған өсиетті орындаушы жүзеге асырады.

Мұраны сенімгерлікпен басқарушыны заң бойынша бір немесе бірнеше мұрагердің өтінішімен мұрагердің ашылған жері бойынша нотариус тағайындайды. Мұраны басқарушыны тағайындаумен немесе оны таңдаумен келіспеген заң бойынша мұрагер сотта мұраны сенімгерлікпен басқарушының тағайындалуына дау айтуға құқылы.

Мұраны сенімгерлікпен басқарушы заңмен мұрагерліктің ерекшеліктерінен өзгеше жағдай туындамағандықтан, өсиетті орындаушыға қатысты ҚР АК 1059 бабында көзделген өкілеттікті жүзеге асырады.

Мұраны сенімгерлікпен басқарушының мұра есебінен мұраны қорғау және оны басқару жөніндегі қажетті шығындарды өтетуге, ал егер оның мұрагерлермен келісімінде өзгеше көзделмесе, сыйақы алуға құқы бар.

Мұралық мүлікті қорғау жөніндегі шаралар мүліктерді тізімдеуден, оны мұраны сенімгерлікпен басқарушыға сақтауға беруден тұрады.

Нотариус мұра ашылған жер бойынша бір немесе бірнеше заңды мұрагерлердің өтініші бойынша, сондай-ақ егер заң бойынша мұрагерлері жоқ немесе белгісіз болған ретте, жергілікті атқарушы органның өтініші бойынша мұраны сенімгерлікпен басқарушыны тағайындайды.

Мұраны сенімгерлікпен басқарушының тағайындалуымен келіспейтін мұрагер заң бойынша оның тағайындалуын сотта даулауға құқылы.

Сонымен, мұраны алу бұл біржақты мәміле. Мұраны қабылдаған мұрагер мұра қалдырушының мұрагері болып табылады және тиісінше мұра қалдырушының құқықтары мен міндеттеріне ие болып, меншік иесі болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. *Диденко А.Г. Приобретение наследства / Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика. – Алматы: Юрист, 2006. – Вып. 24. – С. 30-34.*
2. *АнтимоновБ.С.,ГравеК.А.Советскоенаследственноеправо.-М.:Юрид.лит.,1955.-264с.*
3. *Кривеншев О. Принятие наследства / Адвокат. - 2000. - №6. – С. 39-48.*
4. *Гордон М.В. Наследование по закону и по завещанию. - М., Изд. Юрид. лит., 1967. - 118 с.*

REFERENCES

1. *Didenko A.G. Priobretenie nasledstva / Grazhdanskoe zakonodatel'stvo. Stat'i. Kommentarii. Praktika. – Almaty: Jurist, 2006. – Vyp. 24. – S. 30-34.*
2. *Antimonov B.S., Grave K.A. Sovetskoe nasledstvennoe pravo. - M.: Jurid. lit., 1955. - 264 s.*
3. *Krivenshev O. Prinjatie nasledstva / Advokat. - 2000. - №6. – S. 39-48.*
4. *Gordon M.V. Nasledovanie po zakonu i po zaveshhaniju. - M., Izd. Jurid. lit., 1967. - 118 s.*